

TEKNIIKAN WAIHEITA JA TIETEELLISEN JULKAI- SEMISEN TULEVAISUUS

– UUDEN PÄÄTOIMITTAJAN MIETTEITÄ
TEKNIIKAN HISTORIAN NYKYTILASTA

Aaro Sahari

Suomalainen, suomenkielinen tieteellinen julkaisuutoiminta on murroskohdassa. Tutkijoita ohjataan aktiivisesti julkaisemaan tuloksiaan kansainvälisesti korkealle arvoitetuissa verkkojulkaisuissa. Samalla tieteellisten lehtien vanhat rahoituskanavat ovat kuihtuneet eikä kansallisessa Kotilava-hankkeessa ole vielä saatu pystytettyä uutta mallia vapaaehtoisvoimin tuotetulle tieteil- le. Tekniikan Waiheita kuuluu kaikin tavoin tämän muutoksen kourissa kamppaileviin tiedejulkaisuihin. Muista Pohjoismaista vastaavat kotikieliset vertaisarvioidut tiedejulkaisut ovat jo pitkälti kadonneet. Lehden julkaisijana Tekniikan Historian Seura joutuu tänä vuonna päättämään lehden tulevaisuudesta ja samalla suomalaisen tekniikan historian tutkimuksen kohtalosta. Käyn tähän kysymykseen liittyviä piirteitä tässä kirjoituksessa läpi.

Minut valittiin Tekniikan Historian Seuran hallitukseen vuonna 2015 ja Tekniikan Waiheiden toimituskuntaan vuotta myöhemmin. Minulle kaavailtu työsaika tuli nopeasti selväksi. Lehden pitkään valmisteltu digitointi ja arkiston julkaiseminen verkossa oli nyt saatava valmiiksi. Tämän hankkeen ensimmäinen osa valmistui syksyllä 2017 ja on nyt luettavissa Journal.fi -palvelussa. Näiden käytännöllisten tavoitteiden rinnalla kulki toinen perustavanlaatuinen ajatus: Tekniikan Waiheiden digitalisointi ajanmukaiseksi verkossa julkaistuksi tieteelliseksi

aikakausjulkaisuksi. Tehtävää oli riittämiin, minkä takia seuran hallitus pyysi minua jatkamaan aloittamaani työtä lehden päätoimittajana tämän vuoden alusta. Väitöskirjan viimeistelyn rinnalle tuli toinen raskas ja vaativa tehtävä.

Tekniikan Waiheiden toimittaja ja seuran hallituksen jäsen Saara Matala esitteli digitalisointihankettamme lehden edellisessä numerossa. Digitoinnin ohella yhdistyksen verkkosivut oli uudistettava ja lehden verkkonäkyvyyttä kehitettävä. Erilliset tarpeet kietoutuvat toisiinsa ja muodostavat näin uuden kokonaisuuden, e- tai verkkojulkaisuna toimivan Tekniikan Waiheita.

Lehden edelliset kaksi numeroa ovat ilmestyneet valitettavan myöhään. Syyt tähän ovat monet, enkä erittele niitä aiheesta yhdistyksen kevätkokouksessa käydyn keskustelun jälkeen enää tässä sen tarkemmin. Taustalla vaikuttavat erinäiset tuotannolliset muutokset ja lehteä tekevien vapaaehtoisten tutkijoiden rajalliset resurssit. Suomalaiset tieteelliset seurat kamppailevat jatkuvan jäsenmäärien laskun kanssa samalla kun tieteen tekijöiden aika kuluu yhä enemmän rahoituksen hankintaan ja tutkimusinfrastruktuurin ylläpitämiseen kansallisten ja ylikansallisten muutosten mullistaessa tieteen kenttää. Harvalla yliopistotutkijalla on aikaa tällaisen lehden toimittamiseen, eikä seuralla ole varaa rahallisiin korvauksiin tästä kutsumustyöstä. Muutoksia ja yllätyksiä kestävän ryhmän rakentaminen lehden toimitusta varten on yksi tärkeimmistä päätoimittajakauteni tavoitteista. Luomalla tieteellisesti ja sosiaalisesti kestäviä toimintamalleja voimme osaltamme ennakoida ympäristön muutosta ja niiden tuottamia riskejä.

Tekniikan Waiheiden digitalisointi – eli siirtyminen täysin digitaaliseen julkaisuun – ei ole mikään itsestäänselvyys. Se edellyttää tehtävien ja vastuiden uudelleenjäsentelyä ja resurssien uudenlaista kohdentamista. Päätoimittaja ei voi yksin tehdä tällaista pää-

töstä, vaan se tulee käsitellä asianmukaisesti Tekniikan Historian Seuran hallinnossa ja yhdistyksen jäseniä tulee asiassa kuulla.

Painettu lehti on ollut erinomainen ja mieluinen käyttöliittymä monelle tekniikan historian harrastajalle. Samalla se on epäilemättä ollut tärkeä syy monelle seuran jäsenelle olla mukana toiminnassa. Tutkijoille se on tässä ajassa kuitenkin huono väline tiedon välittämiseen. Tieteen avoimuuden tultua keskeiseksi tiedepoliittiseksi ideaaliksi ja julkisen rahoituksen perusteeksi julkaisemamme tutkimuksen on siirryttävä verkkoon. Jos THS haluaa olla mukana rakentamassa suomalaisille merkityksellistä tiedekulttuuria ja -infrastruktuureita, Tekniikan Waiheita on oltava saatavilla mistä tahansa, kenelle tahansa. Tämä pakottaa meidät pohtimaan yhdistystoiminnan suhdetta lehden julkaisemiseen. Miksi lehteä tehdään ja keitä varten? Mitä yhdistys tarjoaa jäsenilleen?

Olen viimeisen vuoden aikana ohjannut Tekniikan Waiheita kohti Opetus- ja Kulttuuriministeriön, Tieteellisten Seurojen Valtuuskunnan, sekä Suomen Tiedekustantajien Liiton yhdessä valmistelemaa tulevaisuutta. Journal.fi -palvelussa saatavilla oleva lehtiarkistomme vuosilta 2005–2014 on avaus tähän suuntaan. Samalla alustalla voimme niin halutessamme julkaista Tekniikan Waiheita digitaalisena verkkolehtenä ilman lisäkustannuksia infrastruktuuriin. Digitaalinen julkaisu palvelee ensisijaisesti tieteen ja sen tekijöiden tarpeita saattaen heidän tekemänsä tutkimustyön kollegoiden käyttöön helposti. Sähköisen lehden tieteelliset edut ovat ilmeiset.

Samaa ei ehkä voida sanoa sähköisen julkaisun merkityksestä seuran jäsenistölle. Tämä ongelma tutkimus- ja yhdistystoiminnan välillä on todellinen. Valitettavasti lehti ei suurella todennäköisyydellä voi jatkossa saada julkista rahallista tukea, ellei se ole avoimesti, digitaalisesti verkossa saatavilla. Nyt odotamme kansallista kokonaisratkai-

sua useimpien muiden kotimaisten ihmistieteellisten julkaisujen tavoin.

Rahoitus on yksi tämän hetken suurista kysymyksistä, sillä paperilehteen ei mainoksia enää ole saatavilla, eivätkä monet instituutiot enää ole valmiita maksamaan painetusta lehdestä. Yliopisto-opetus on sekin digitalisoitunut ja oppimateriaalien saatavuus on yhtäläillä päivän polttava kysymys. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, ettei seuralla ole tulevaisuudessa varaa painaa ja postittaa jäsenistölleen neljää lehteä vuodessa. Aiheesta kevätkokouksessa käydyssä keskustelussa jäsenistön keskuudesta esitettiinkin välimallia, jossa lehti olisi digitaalinen verkkojulkaisu mutta jäsenistölle painettaisiin sen pohjalta ainakin osin koostettu vuosikirja. Tämä on yksi niistä ideoista, joita seuran hallitus ja lehden toimituskunta nyt ryhtyvät työstämään. Päätösten aika tulee jo syksyllä, minkä takia katsoin tarpeelliseksi käyttää perinteisen uuden päätoimittajan esittelyn lehden tulevaisuuden hahmotteluun.

Tekniikan Waiheita on ainoa mullistuksista toistaiseksi selvinnyt pohjoismainen tai Itämeren piirissä toimiva tekniikan ja teknologian historian vertaisarvioitu julkaisu. Ilman sitä suomenkieliselle tutkimukselle suomalaisille tärkeistä aiheista ei ole ilmeistä kotia. Lehti on nykyisellään luokiteltu Julkaisufoorumin alimmalle tasolle 1. Tämän luokituksen pitäminen on vähimmäisvaatimus tieteellisyydelle ja sekin teettää jatkuvaa työtä. Tason 2. saavuttaminen vaatisi lehden kehittämistä nykyisestä suomalaisesta painotuksesta alueelliseksi laajempia teemoja kattavaksi ja vähintäänkin osin englanninkieliseksi. Tällöin lehden arvokas perintö Tekniikan Historian Seuran jäsenten lehtenä ei enää olisi yhtä selvästi sidottu tulevaan julkaisutoimintaan. Monet ihmistieteelliset julkaisut ovat jo kokeneet tämän kohtalon yhdistys- ja julkaisutoiminnan eriytyessä toisistaan ympäristön paineessa. Koen yhdistyksen lehden voimavaraksi ja kehotan

teitä kaikkia osallistumaan tästä suhteesta käytyyn keskusteluun.

Me siis tarvitsemme Tekniikan Waiheille uuden tien, jolla sekä jäsenten että tutkijoiden tarpeet saadaan täytettyä ja jolla lehden toimituskunta pysyy elinvoimaisena ja innostuneena. Toimitustyötä tekevät pääosin nuoret ja innokkaat tutkijat, joiden tulee samalla rakentaa uriaan ja julkaista myös tieteellisesti merkittävää tutkimusta. Lehden tieteellisen panoksen määrittelyyn ja laadun varmistamiseen vertaisarvioinnilla tarvitaan myös kokeneempien tutkijoiden ei missään nimessä vähäistä työpanosta. Lehden toimittajat ja seuran hallitus ymmärtävät hyvin kuinka merkittävä tällainen suomenkielinen ja helposti lähestyttävä julkaisu on monelle ensimmäisiä tieteellisiä askeleitaan ottavalle jatko-opiskelijalle. Samalla se on kanava kokeneille tutkijoille esitellä vuosien mittaisen tutkimustyön hedelmiä kuten tämän numeron tutkimusartikkelit osoittavatkin. Into ja laatu käyvät tieteessä käsikkään.

Harvalla meistä on aikaa tai mahdollisuuksia osallistua kokouksiin. Siksi toivonkin teiltä Tekniikan Waiheiden lukijoilta palautetta näistä ajatuksista. Mitä hyvää te lehdessä näette? Miten me voisimme tehdä siitä vielä paremman? Mitä muuta Tekniikan Historian Seura voi jäsenilleen tarjota? Nyt on aika ideoida suomalaisen tekniikan historian tutkimuksen ja harrastuksen seuraava vuosikymmen. Maamme pienet ja välittömät piirit ovat toistaiseksi suojelleet meitä tieteen globalisaation haitallisilta piirteiltä. Johtavat tutkijat osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun, museo- ja kulttuuriperintötyöhön ja heidän tutkimustaan voi lukea laajalti saatavista tiedotusvälineistä. Tekniikan Waiheiden soisi jatkavan elinvoimaisena tiedelehtenä hamaan tulevaisuuteen. Tärkeät, yhteiskunnallisesti merkitävät aiheet tuskin loppuvat kesken.

Lopuksi muutama sana taustastani niille, joiden kanssa en ole ajatuksia ehtinyt vielä vaihtaa. Väitöskirjani *Valtio ja suurte-*

ollisuuden synty käsittelee suomalaisen teollisuuspolitiikan murrosta 1918–1954 valtion ja laivanrakennusteollisuuden keskinäisen suhteen, laivasto- ja jäänmurtaajaohjelmien sekä sotakorvausten kautta nähtynä. Työ on tätä lukiessanne esitarkastuksessa ja toivonkin voivani aloittaa toisen vuoteni tämän lehden päätoimittajana tohtorina. Taustaltani olen merihistorian tutkija ja pitkän linjan yhdistystoimija. Vuosina 2008–2013 työskentelin tutkijana Kotkassa Merikeskus Vellamossa merivartiomuseossa monissa merenkulkua sekä sen kulttuuriperintöä edistävässä hankkeissa. Tätä ennen selvitin Kymijoen vesiensuojelun kehitystä, minkä takia tässä numerossa käsitellyt ympäristöteknologiat ovat aina lähellä sydäntäni.

Kiinnostukseni teknologian historiaan on moninainen suurista järjestelmistä arjen kokemuksiin ja itsetehtyyn tekniikkaan sekä teollisesta kehityksestä sen kulttuuriperinnön tallentamiseen. Edeltäjäni tavoin pyrin saattamaan luettavaksenne laadukasta ja oivaltavaa tekniikan ja teknologian historiaa sen laajimmassa merkityksessä.

Aaro Sahari
Tekniikan Waiheiden päätoimittaja
aaro.sahari@gmail.com

